

## ĐỀ XUẤT MÔ HÌNH DẠY HỌC TÍCH HỢP TRONG GIÁO DỤC HƯỚNG NGHIỆP Ở TRƯỜNG PHỔ THÔNG

TS. Ngô Phan Anh Tuấn<sup>1</sup>

### TÓM TẮT

*Bài viết đề cập đến việc kết hợp ưu điểm của phương pháp dạy học giải quyết vấn đề và học tập trải nghiệm sáng tạo trong hoạt động hướng nghiệp qua các môn học và hướng nghiệp qua các hoạt động ngoại khóa. Đây là mô hình dạy học tích hợp có hiệu quả trong giáo dục hướng nghiệp ở trường phổ thông.*

**Từ khóa:** Mô hình dạy học tích hợp, giáo dục hướng nghiệp

### 1. Đặt vấn đề

Dạy học tích hợp (DHTH) là một định hướng trong đổi mới giáo dục, là một bước chuyển từ dạy học theo cách tiếp cận nội dung sang tiếp cận năng lực nhằm đào tạo con người năng động, sáng tạo, có năng lực vận dụng kiến thức khi giải quyết các vấn đề trong thực tiễn cuộc sống. Quan điểm này phù hợp với hoạt động giáo dục hướng nghiệp (GDHN) ở trường phổ thông. Bài viết đề cập đến một số vấn đề cơ bản về DHTH và GDHN, trên cơ sở đó, đề xuất mô hình DHTH trong GDHN ở trường phổ thông.

### 2. Một số vấn đề về dạy học tích hợp trong giáo dục hướng nghiệp ở trường phổ thông

#### 2.1. Tích hợp và dạy học tích hợp

##### 2.1.1. Tích hợp

Trong tiếng Anh, tích hợp được viết là “integration” một từ gốc Latin (integer) có nghĩa là “toàn bộ, toàn thể”. Đó là sự phối hợp các hoạt động, các thành phần khác nhau của một hệ thống để bảo đảm sự hài hòa chức năng và mục tiêu hoạt động của hệ thống ấy.

Theo *Từ điển Bách khoa Khoa học Giáo dục* của Cộng hòa Liên bang Đức, nghĩa chung của từ “integration” có hai khía cạnh đó là: Quá trình xác lập lại cái chung, cái toàn thể, cái thống nhất từ những cái riêng lẻ; trạng thái mà trong đó có cái chung, cái toàn thể được tạo ra từ những cái riêng lẻ [Dẫn theo tài liệu tham khảo 6].

Theo *Từ điển tiếng Việt* [1]: “Tích hợp là sự kết hợp những hoạt động, chương trình hoặc các thành phần khác nhau thành một khối chức năng. Tích hợp có nghĩa là sự thống nhất, sự hòa hợp, sự kết hợp”; *Từ điển Giáo dục học* [2]: “Tích hợp là hành động liên kết các đối tượng nghiên cứu, giảng dạy, học tập của cùng một lĩnh vực hoặc vài lĩnh vực khác nhau trong cùng một kế hoạch dạy học”.

Trong dạy học các bộ môn, tích hợp được hiểu là sự kết hợp, tổ hợp các nội dung từ các môn học, lĩnh vực học tập khác nhau thành một môn học mới.

##### 2.1.2. Dạy học tích hợp

Theo *Từ điển Giáo dục học* [2], DHTH là hành động liên kết các đối tượng nghiên cứu, giảng dạy, học tập của

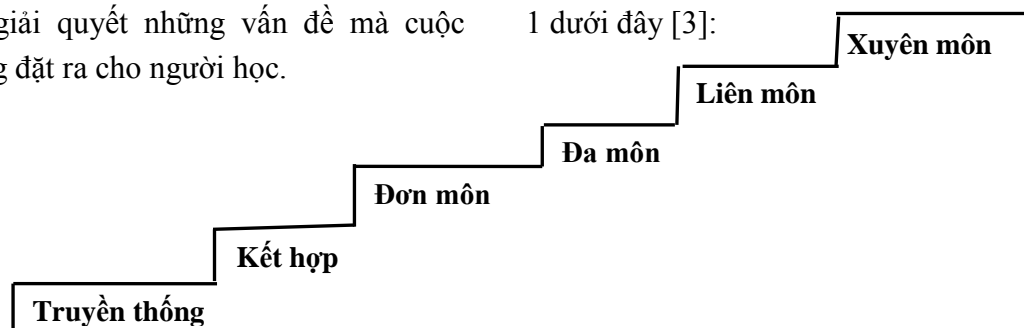
<sup>1</sup>Trường Cán bộ quản lý giáo dục TP. Hồ Chí Minh

cùng một lĩnh vực hoặc vài lĩnh vực khác nhau trong cùng một kế hoạch dạy học.

Như vậy, DHTH không phải là sự pha trộn cơ học của nhiều bộ môn khác nhau mà là kết hợp nhiều loại kiến thức, nhiều loại kỹ năng, nhiều loại thái độ, để giải quyết những vấn đề mà cuộc sống đặt ra cho người học.

### 2.1.3. Các mức độ (hình thức) tích hợp trong chương trình giáo dục phổ thông

Nhiều nhà khoa học đã phân chia các hình thức tích hợp theo thang tăng dần và được sắp xếp lại như sơ đồ hình 1 dưới đây [3]:



**Hình 1:** Các hình thức tích hợp trong chương trình giáo dục phổ thông

Trong các thức hình thức tích hợp nêu trên thì hình tích hợp phổ biến nhất được các giáo viên vận dụng và hiện đang được đẩy mạnh là tích hợp liên môn. Đây là quan điểm tích hợp mở rộng kiến thức trong bài học với các kiến thức của các bộ môn khác cũng như các kiến thức đời sống mà học sinh tích lũy được từ cuộc sống cộng đồng,

qua đó làm giàu thêm vốn hiểu biết và phát triển nhân cách cho học sinh.

Dạy học tích hợp liên môn thuộc về nội dung dạy học chứ không phải là phương pháp dạy học. Xét trên phương diện các thành tố của quá trình dạy học, sự khác biệt giữa DHTH liên môn và dạy học đơn môn truyền thống được thể hiện trong bảng 1 dưới đây [4]:

**Bảng 1:** So sánh các thành tố giữa dạy học tích hợp và dạy học đơn môn

Các thành tố của quá trình dạy học	Dạy học tích hợp	Dạy học đơn môn
Mục tiêu	Mục tiêu đơn môn + các mục tiêu phát triển các năng lực	Mục tiêu đơn môn
Nội dung	Xuất phát từ vấn đề gắn với thực tiễn, ít quan tâm đến logic nội tại của môn học	Trình bày theo cấu trúc logic nội tại của môn học
Phương tiện	Không có sự khác biệt về bản chất mà chỉ là do sự khác biệt về nội dung quy định	
Phương pháp, hình thức tổ chức	Không có phương pháp dạy học tích hợp mà sử dụng chung hệ thống phương pháp dạy học giống như khi dạy học truyền thống	
Kiểm tra đánh giá	Không có sự khác biệt về công cụ hay cách thức đánh giá	

(Nguồn: Nguyễn Văn Biên (2015), “Quy trình xây dựng chủ đề tích hợp về khoa học tự nhiên”, *Tạp chí Khoa học số 2*, năm 2015, ĐHSPT Hà Nội, tr. 62 )

Từ bảng 1 cho thấy công việc mới mẻ đối với giáo viên trong DHTH đó là việc xác định mục tiêu tích hợp và xây dựng nội dung tích hợp chứ không phải là ở đổi mới phương pháp dạy học như nhiều giáo viên lầm tưởng. Có nhiều phương pháp dạy học theo hướng tích hợp như: dạy học giải quyết vấn đề, dạy học theo phương pháp khăn trải bàn, dạy học theo định hướng hoạt động, dạy học theo phương pháp trực quan, dạy học dự án... và một phương pháp mới mà gần đây nhiều nhà nghiên cứu về giáo dục thường nhắc đến đó là dạy học trải nghiệm.

*2.1.4. Các phương pháp dạy học theo hướng tích hợp thường được sử dụng*

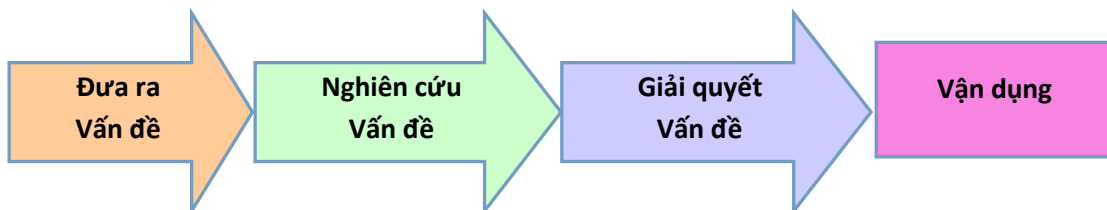
Trong các phương pháp dạy học theo hướng tích hợp, phương pháp dạy

học giải quyết vấn đề thường được giáo viên sử dụng và phương pháp dạy học trải nghiệm cũng được nhiều giáo viên quan tâm áp dụng thử nghiệm, nhất là khi dự thảo chương trình phổ thông tổng thể mới được công bố.

*2.1.4.1. Dạy học giải quyết vấn đề*

- Dạy học giải quyết vấn đề là cách thức, con đường mà giáo viên áp dụng trong dạy học để phát triển khả năng tìm tòi, khám phá độc lập của học sinh bằng cách đưa ra các tình huống có vấn đề và điều khiển hoạt động của học sinh nhằm giải quyết các vấn đề.

- *Quá trình dạy học giải quyết vấn đề được chia thành 4 bước được thể hiện ở hình 2 [5]:*



**Hình 2:** Cấu trúc dạy học giải quyết vấn đề theo 4 bước

Bước 1: Đưa ra vấn đề: các nhiệm vụ, tình huống và mục đích của hoạt động;

Bước 2: Nghiên cứu vấn đề: thu thập hiểu biết của học sinh, nghiên cứu tài liệu;

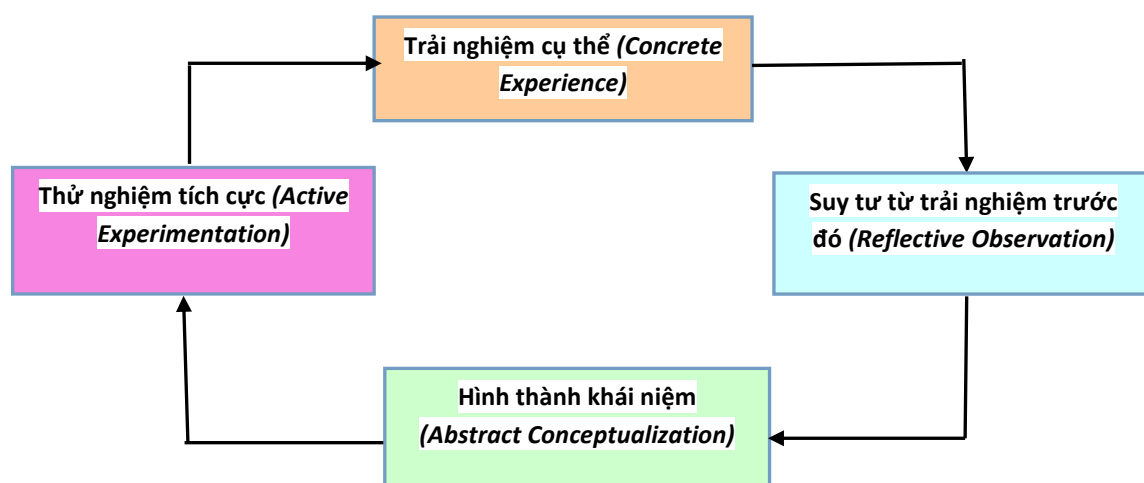
Bước 3: Giải quyết vấn đề: đưa ra lời giải, đánh giá chọn phương án tối ưu;

Bước 4: Vận dụng: kết quả để giải quyết bài tình huống, vấn đề tương tự.

*2.1.4.2. Dạy học trải nghiệm*

- Dạy học trải nghiệm là phương pháp dạy học được tổ chức theo tiến trình trải nghiệm thực tế cho đến khi hình thành năng lực thực hiện ở học sinh đáp ứng được yêu cầu hoặc tiêu chuẩn của thực tiễn sản xuất.

- Dạy học trải nghiệm theo Kolb (1984) được diễn tiến qua bốn pha học tập thể hiện ở hình 3 dưới đây [6]:



**Hình 3:** Mô hình học tập trải nghiệm Kolb

+ Trải nghiệm cụ thể (*Concrete Experience*): Hướng học sinh sẵn sàng cho trải nghiệm mới thông qua việc thực hiện những hoạt động, tình huống cụ thể và thực tế;

+ Suy tư từ trải nghiệm trước đó (*Reflective Observation*): Người học xem xét, nghiên cứu từ trải nghiệm trước đó qua nhiều cách tiếp cận để có được các thông tin dữ liệu cũng như cảm xúc;

+ Hình thành khái niệm (*Abstract Conceptualization*): Người học cần có khả năng phân tích, tích hợp và khái quát hóa những dữ kiện, ý tưởng mới có được ở hai pha trải nghiệm và suy tư trước đó thành các khái niệm (lý thuyết/ mô hình);

+ Thử nghiệm tích cực (*Active Experimentation*): Cùng với pha học tập trước, người học cố gắng đưa ra được quy trình thực hiện sẽ diễn ra như thế nào, công cụ thực hiện, tiêu chí đánh giá... để chuẩn bị cho chu trình trải

nghiệm hoặc ứng dụng vào tình huống vấn đề mới tiếp theo.

## 2.2. Hướng nghiệp và giáo dục hướng nghiệp

### 2.2.1. Hướng nghiệp

Theo *Từ điển tiếng Việt* [1]: “Hướng nghiệp là thi hành những biện pháp nhằm đảm bảo sự phân bố tối ưu (có chú ý tới năng khiếu, năng lực, thể lực) nội dung theo ngành và loại lao động giúp đỡ hợp lý lựa chọn ngành nghề”.

*Từ điển Giáo dục học* định nghĩa [2]: “Hướng nghiệp là hệ thống các biện pháp giúp đỡ học sinh làm quen tìm hiểu nghề, lựa chọn, cân nhắc nghề nghiệp với nguyện vọng năng lực sở trường của mỗi người với nhu cầu và điều kiện thực tế khách quan của xã hội”.

Các biện pháp hướng nghiệp cho học sinh phổ thông phải dựa trên cơ sở tâm lý học, sinh lý học, giáo dục học, xã hội học và nhiều khoa học khác để giúp học sinh lựa chọn nghề phù hợp với nhu cầu xã hội, đồng thời thỏa mãn tối đa

nguyện vọng và sự phù hợp với năng lực, sở trường và các đặc điểm tâm lý của cá nhân để họ có thể phát triển tới đỉnh cao trong nghề nghiệp, cống hiến được nhiều cho xã hội cũng như tạo dựng được cuộc sống tốt đẹp cho bản thân.

Như vậy, hướng nghiệp cho học sinh phổ thông là hệ thống các biện pháp dựa trên cơ sở tâm lý học, sinh lý học, giáo dục học, xã hội học, y học và nhiều khoa học khác để giúp thanh niên chọn nghề phù hợp với nhu cầu xã hội, đồng thời thích hợp với năng lực, nguyện vọng cá nhân nhằm phân bổ, sử dụng có hiệu quả cao nhất lực lượng lao động có sẵn của đất nước.

### 2.2.2. *Giáo dục hướng nghiệp*

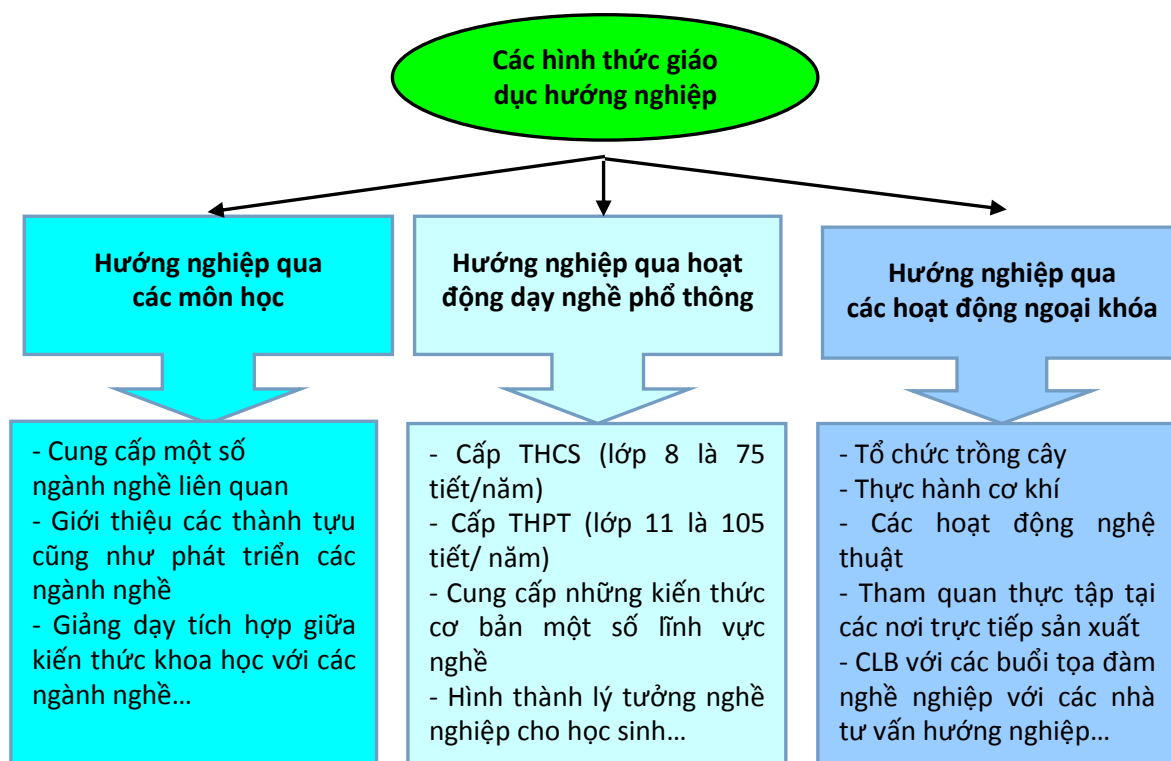
Theo tài liệu bồi dưỡng giáo viên, sách giáo khoa lớp 11 của Bộ Giáo dục và Đào tạo năm 2007 về “Hoạt động giáo dục hướng nghiệp” thì GDHN là hệ thống các tác động của xã hội về giáo dục, y học, xã hội học, kinh tế học... nhằm giúp cho thế hệ trẻ chọn được nghề vừa phù hợp với hứng thú, năng lực, nguyện vọng, sở trường của cá nhân vừa đáp ứng được nhu cầu nhân lực của các lĩnh vực sản xuất trong nền kinh tế quốc dân.

Chủ trương đổi mới công tác giáo dục hướng nghiệp của Bộ Giáo dục và Đào tạo là: “Đổi mới mạnh mẽ phương pháp giáo dục hướng nghiệp theo hướng hiện đại; phát huy tính tích cực,

chủ động, sáng tạo và vận dụng kiến thức, kỹ năng của học sinh phổ thông; khắc phục lối giáo dục máy móc, đơn điệu, sáo mòn. Tập trung giáo dục thông qua hoạt động trải nghiệm, tự trải nghiệm sáng tạo để học sinh tự nhận thức và tự trang bị tri thức, kỹ năng, phát triển năng lực; tự khám phá thế giới nghề nghiệp; tự hoàn thiện để đáp ứng yêu cầu về năng lực và phẩm chất của người lao động ở lĩnh vực học sinh sẽ lựa chọn. Đa dạng hóa các phương pháp và hình thức giáo dục hướng nghiệp; chú trọng các hoạt động trải nghiệm sáng tạo. Tăng cường ứng dụng công nghệ thông tin và truyền thông trong hoạt động giáo dục hướng nghiệp và phân luồng học sinh sau trung học cơ sở và trung học phổ thông”.

### 2.2.3. *Các hình thức giáo dục hướng nghiệp cho học sinh phổ thông*

Theo Chỉ thị 33/ 2003/ CT- BGDĐT của Bộ Giáo dục và Đào tạo: “Giáo dục hướng nghiệp cho HS phổ thông bằng các hình thức: Tích hợp nội dung hướng nghiệp vào các môn học, lao động sản xuất và học nghề phổ thông, hoạt động sinh hoạt hướng nghiệp và các hoạt động ngoại khóa khác”. Theo chương trình giáo dục phổ thông hiện hành, có thể tóm tắt các hình thức hướng nghiệp cho học sinh cấp trung học theo sơ đồ hình 4 dưới đây [7]:



**Hình 4:** Các hình thức hướng nghiệp cho học sinh trung học

(Tổng hợp từ nguồn: Vũ Đình Chuẩn (chủ biên) (2013), *Tài liệu tập huấn Đổi mới giáo dục hướng nghiệp trong trường trung học* của Bộ Giáo dục và Đào tạo, Hà Nội tháng 12 năm 2013, tr. 56-58)

Trong ba hình thức nêu trên kết hợp với quan điểm DHTH, việc tích hợp GDHN cả hai hoạt động hướng nghiệp qua các môn học và hướng nghiệp qua các hoạt động ngoại khóa sẽ có nhiều thuận lợi và có hiệu quả hơn. Trong quá trình dạy học, các môn văn hóa được quy định là những môn học chính khóa, có thời lượng tương đối nhiều. Từ các môn học văn hóa, giáo viên sẽ cung cấp cho các em một số ngành nghề có liên quan thông qua môn học, có dịp giới thiệu cho các em các thành tựu cũng như phát triển các ngành nghề trong lĩnh vực kinh tế, xã hội như công, nông nghiệp, công nghệ thông tin... Vì vậy

tích hợp GDHN trong các môn học ở trường phổ thông sẽ rất thuận lợi và đạt được mục tiêu kép vừa nâng cao chất lượng dạy học môn học vừa góp phần làm cho học sinh định hướng nghề nghiệp sau này. Mặt khác, trong chương trình giáo dục phổ thông mới hoạt động giáo dục (theo nghĩa rộng) bao gồm cả hoạt động dạy học và hoạt động trải nghiệm sáng tạo. Ngoài những tiết sinh hoạt hướng nghiệp chính khóa thì hoạt động ngoại khóa cũng có tác dụng hết sức tích cực. Giáo viên hướng dẫn, tùy điều kiện có thể tổ chức các lớp thực hiện chương trình ngoại khóa để học sinh tham quan thực tập tại các nơi trực

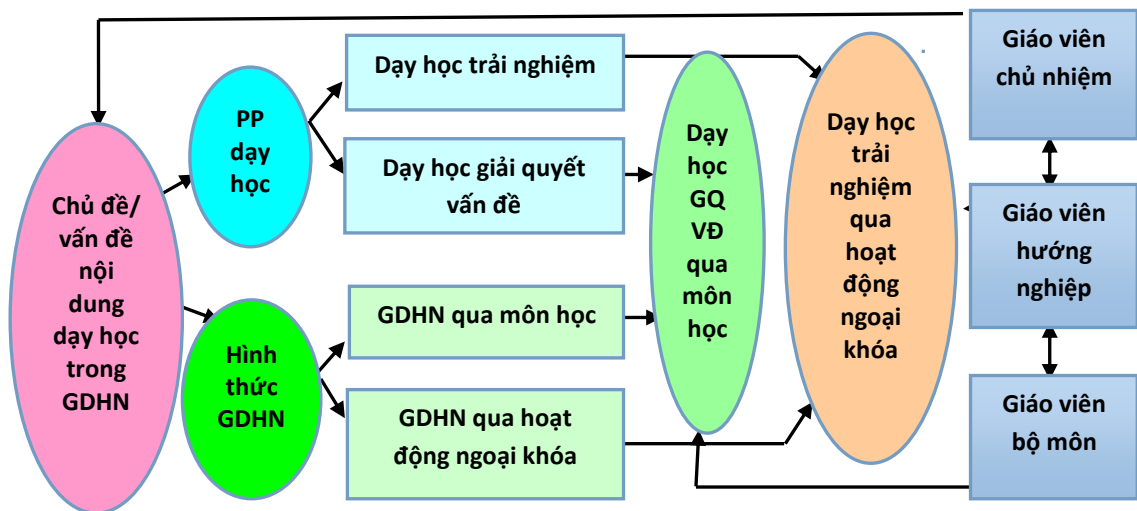
tiếp sản xuất, kết hợp giữa học lý thuyết gắn với thực hành, giúp học sinh nâng cao hiểu biết về quy trình sản xuất, qua thực tế, học sinh tìm hiểu nghề và chọn nghề, tự tin và hứng thú phát triển nghề nghiệp tương lai.

### 3. Đề xuất mô hình dạy học tích hợp trong giáo dục hướng nghiệp ở trường phổ thông

#### 3.1. Đề xuất mô hình

Trên cơ sở phân tích những vấn đề chung về DHTH trong giáo dục hướng

ngiệp ở trường phổ thông nêu trên, tác giả đề xuất mô hình tích hợp GDHN ở trường phổ thông dựa trên hai phương pháp dạy học theo hướng tích hợp (dạy học giải quyết vấn đề và dạy học theo mô hình học tập trải nghiệm) và hai hoạt động GDHN (hướng nghiệp qua các môn học và hướng nghiệp qua các hoạt động ngoại khóa). Mô hình này được thể hiện ở hình 5 dưới đây:



**Hình 5:** Mô hình dạy học tích hợp trong giáo dục hướng nghiệp ở trường phổ thông

Theo sơ đồ hình 5 thì mô hình DHTH trong GDHN cần có sự phối kết hợp chặt chẽ giữa giáo viên chủ nhiệm, giáo viên bộ môn và giáo viên hướng nghiệp.

Đầu tiên, giáo viên chủ nhiệm chủ trì phối hợp với giáo viên bộ môn và giáo viên hướng nghiệp lựa chọn chủ đề/vấn đề và xác định nội dung dạy học trong GDHN. Để chuyển tải chủ đề và nội dung này cần sử dụng phương pháp

dạy học trải nghiệm hoặc phương pháp dạy học giải quyết vấn đề thông qua các hình thức GDHN qua môn học và qua các hoạt động ngoại khóa. Giáo viên bộ môn sẽ tích hợp phương pháp dạy học giải quyết vấn đề với GDHN qua môn học. Giáo viên hướng nghiệp sẽ tích hợp phương pháp dạy học trải nghiệm với GDHN qua hoạt động ngoại khóa. Trách nhiệm của từng giáo viên được thể hiện ở sơ đồ hình 6 dưới đây:



**Hình 6:** Trách nhiệm của từng giáo viên đối với DHTH trong GDHN ở trường phổ thông

### 3.2. Ví dụ minh họa về mô hình

Ở một trường trung học ở tỉnh H đang xây dựng một chuyên đề tích hợp về GDHN học sinh về nghề trồng lúa nước cho lớp X của trường. Nghề này có liên quan đến kiến thức về tính diện tích, chu vi hình học ở môn Toán, kiến thức về các loại phân vô cơ, hữu cơ trong môn Hóa học và sự sinh trưởng, phát triển của cây trồng ở môn Sinh học mà lớp này đang học.

Để thực hiện mô hình DHTH trong GDHN, giáo viên chủ nhiệm lớp X chủ động bàn với các giáo viên môn Toán, môn Hóa học, môn Sinh học và giáo viên hướng nghiệp đang giảng dạy tại lớp X để cùng tổ chức giảng dạy chủ đề hướng nghiệp trồng lúa nước cho học sinh. Theo sơ đồ hình 5 và hình 6, giáo viên chủ nhiệm lựa chọn chủ đề và cho

học sinh làm quen với nghề nông nghiệp, trong đó có trồng lúa theo chương trình hướng nghiệp tổng quát. Các giáo viên bộ môn toán, hóa học và sinh học lồng ghép DHTH giữa kiến thức môn học với nghề trồng lúa thông qua sử dụng phương pháp dạy học giải quyết vấn đề lần lượt giúp học sinh làm quen với cách tính diện tích, chu vi hình học các thửa ruộng, các kiến thức về các loại phân vô cơ, hữu cơ cho cây trồng và sự sinh trưởng, phát triển của cây lúa. Giáo viên hướng nghiệp thông qua phương pháp dạy học theo mô hình học tập trải nghiệm cho học sinh nhập vai như những người nông dân thực sự bằng cách đưa học sinh trực tiếp xuống đồng ruộng, tham gia vào việc cấy lúa cùng với các nông dân. Thông qua đó, giáo viên kết hợp hướng dẫn học sinh tự



tính diện tích của một thửa ruộng, cách nhận biết và sử dụng các loại phân vô cơ, hữu cơ cần thiết cho một ruộng lúa và quan sát, tìm hiểu về quá trình sinh trưởng, phát triển của cây lúa.

Thông qua mô hình DHTH trong GDHN này, các giáo viên không chỉ tích hợp kiến thức của nhiều môn học khác nhau như: Toán, Hóa học, Sinh học mà còn giúp học sinh hiểu được đặc điểm hoạt động và vai trò của nghề nông nghiệp, từ đó các giáo viên sẽ tư vấn cho học sinh có định hướng nghề nghiệp phù hợp với nhân cách của các em.

#### 4. Kết luận

Dạy học tích hợp còn khá mới mẻ đối với giáo viên ở các trường phổ thông hiện nay, nhất là DHTH trong GDHN. Việc nắm vững những khái niệm cơ bản, cơ sở lý luận và thực tiễn để lựa chọn được mô hình DHTH trong GDHN là vấn đề có ý nghĩa quan trọng

có tác động tích cực đến hiệu quả GDHN cho học sinh phổ thông.

Mô hình DHTH trong GDHN ở trường phổ thông đã kết hợp được ưu điểm của phương pháp DHTH giải quyết vấn đề và học tập trải nghiệm trong hoạt động hướng nghiệp qua các môn học và hướng nghiệp qua các hoạt động ngoại khóa sẽ là mô hình DHTH có hiệu quả trong GDHN ở trường phổ thông.

Tuy nhiên việc lựa chọn được mô hình DHTH trong GDHN chưa phải là điều kiện đủ cho phép người học lĩnh hội các kiến thức tích hợp để giải quyết các vấn đề của thực tiễn. Mô hình DHTH này cần có sự kết hợp chặt chẽ, nhuần nhuyễn giữa giáo viên chủ nhiệm, giáo viên bộ môn và giáo viên hướng nghiệp trong tiến trình sư phạm, nhằm giúp HS có thể xây dựng kiến thức tích hợp trong GDHN, làm cơ sở để các em tự tin lựa chọn được ngành nghề phù hợp cho mình trong tương lai.

### TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Hoàng Phê (2003), *Từ điển tiếng Việt*, Nhà xuất bản Đà Nẵng
2. Bùi Hiền (2001), *Từ điển Giáo dục học*, Nhà xuất bản Từ điển Bách khoa, Hà Nội
3. Viện Nghiên cứu Sư phạm - Trường Đại học Sư phạm Hà Nội (2015), *Kỷ yếu hội thảo: DHTH & DHPH ở trường trung học đáp ứng yêu cầu đổi mới CT và SGK sau năm 2015*
4. Nguyễn Văn Biên (2015), “Quy trình xây dựng chủ đề tích hợp về khoa học tự nhiên”, *Tạp chí Khoa học số 2*, Đại học Sư phạm Hà Nội
5. *Cơ sở lý luận về dạy học tích hợp*, <http://www.sch.vn/luu-tru/1004-giao-vien-gii/12766-day-hoc-tich-hop>
6. Bùi Văn Hồng (2015), “Dạy học tích hợp trong giáo dục nghề nghiệp theo lý thuyết học tập trải nghiệm của Davida A. Kolb”, *Tạp chí Khoa học số 6*, Đại học Sư phạm Hà Nội

7. Vũ Đình Chuẩn (chủ biên) (2013), *Tài liệu tập huấn Đổi mới giáo dục hướng nghiệp trong trường trung học* của Bộ Giáo dục và Đào tạo, Hà Nội

## **PROPOSING AN INTEGRATED TEACHING MODEL OF VOCATIONAL GUIDANCE EDUCATION IN SECONDARY SCHOOLS**

### ***ABSTRACT***

*This article refers to the combination of the advantage of the problem solving teaching and creative experiences learning method in vocational guidance activities through subjects and extracurricular activities. This is an effective integrated teaching model of vocational guidance education in secondary schools.*

**Keywords:** *Integrated teaching model, vocational guidance education*